

הרופא שהמציא מגפת טיפוס כדי להציל אלפי יהודים ממוות

ד"ר יוג'ין לזובסקי היה רופא צעיר שנשלח להתמחות מעשית בעיירה רוזוואדוב בדרום מזרח פולין, שבה חיה גם אוכלוסייה יהודית גדולה. אף שנאסר עליו לטפל ביהודים, הזריק להמונים מהם נגיף טיפוס מומת ובכך הציל אלפים

הארץ, 11.4.18

בית התפוצות – מוזיאון העם היהודי

צילום: AFP

נשים חולות בטיפוס במחנה הריכוז ברגן בלזן אחרי השיחרור ב-1945

נשים חולות בטיפוס במחנה הריכוז ברגן בלזן אחרי השיחרור ב-1945

רחל דרוק

יש סיפורי גבורה לא מעטים מתקופת השואה על אנשים שסיכנו את חייהם כדי להציל חברים, שכנים או אפילו זרים. אחת הפרשות המופלאות, ששלובים בה הן אומץ לב והן חשיבה יצירתית יוצאת דופן לנוכח פני הסכנה, היא סיפורו של ד"ר יוג'ין לזובסקי, שהצליח לפברק מגפת טיפוס כדי להציל אנשים מידי הנאצים.

ד"ר לזובסקי, ששמו המקורי היה [Eugeniusz Sławomir Łazowski](#), נולד בצ'סטווחובה שבפולין ב-1913. ב-1939, כשפלשו הגרמנים לפולין, היה רופא צעיר שאך זה סיים לימודי רפואה ושירת במקצועו בצבא הפולני. אחרי שפרצה המלחמה, לזובסקי נשלח להתמחות מעשית בעיירה רוזוואדוב בדרום מזרח פולין, שבה חיה גם אוכלוסייה יהודית גדולה.

כשהגיע לרוזוואדוב, היתה העיירה נתונה תחת כיבוש גרמני ובשנות ה-1940 המוקדמות כבר היה בה גטו יהודי. ד"ר לזובסקי היה קתולי, ונאסר עליו בפירוש להעניק סיוע רפואי ליהודים. אך כרופא וכקתולי, היה נחוש בדעתו לעזור להם ככל יכולתו, תוך התעלמות מהסיכון האישי שבכך. מובן שלא היתה לו אפשרות לעשות זאת בגלוי, ולכן היה להם ולו סימן מוסכם: כשנזקק יהודי לטיפול רפואי, מישהו היה תולה שטיח על שער ביתו של לזובסקי, שהיה סמוך לגטו, וכך ידע ד"ר לזובסקי שעליו להגיע בלילה לגטו, בחסות החשיכה, ולספק עזרה רפואית.

כשנזקק יהודי לטיפול רפואי, מישהו היה תולה שטיח על שער ביתו של לזובסקי, שהיה סמוך לגטו, וכך ידע ד"ר לזובסקי שעליו להגיע בלילה לגטו

בתמונה: יוג'ין לזובסקי ומאחוריו שלט ש איזור סכנה מטיפוס
כשנזקק יהודי לטיפול רפואי, מישהו היה תולה שטיח על שער ביתו של לזובסקי, שהיה סמוך לגטו, וכך ידע ד"ר לזובסקי שעליו להגיע בלילה לגטו

במהרה התברר שהמצוקה אינה רק נחלת היהודים, ושגם הפולנים זקוקים לעזרתו. פעם בא איש פולני אל ד"ר לזובסקי ואל שותפו, ד"ר סטניסלאב מטלוויץ. האיש נלקח על ידי הגרמנים לעבודות כפייה והיה אמור לשוב למחנה אחרי חופשה של שבועיים בקרב משפחתו. הוא היה אחוז אימה מהשיבה למחנה, אך ידע שאם לא יתייצב בחזרה, הוא ובני משפחתו ייאסרו וישלחו למחנה ריכוז.

באותה תקופה עסק ד"ר מטלוויץ בחקר מחלת הטיפוס ואפשרויות הטיפול והחיסון נגדה. הוא גילה שניתן להזריק לאדם חיידק מומת של זן טיפוס (Proteus OX19) מבלי שייגרם לו נזק ממשי - אך בדיקת הדם שלו תוביל לאבחנה שהוא חולה בטיפוס. היתה זאת תגלית חשובה ביותר, שכן הנאצים פחדו ממחלת הטיפוס ומהתפשטותה המהירה, וחוקקו חוקים שנועדו לאתר חולים איתור מוקדם כדי למנוע מגיפות. רופאים נדרשו לדווח על מקרים שחשודים כטיפוס ולשלוח דגימות דם למעבדות גרמניות כדי שיבדקו ויאשרו הימצאות המחלה, ובמקרה של תוצאה חיובית, היו כל מיני הליכים ונוהלים.

שני הרופאים הבינו שזכו בהזדמנות לעזור לא רק לעובד הפולני, אלא גם לכל האוכלוסייה היהודית ברוזוואדוב. המדיניות היתה כזאת: יהודים שאובחנו כחולי טיפוס נרצחו מיד, ואילו לא-יהודים הוכנסו להסגר. העובד הפולני הנואש שהיה אמור להתייצב במחנה העבודה, היה לשפן הנסיונות הראשון של השניים. ואכן, אחרי שהזריקו לו זן מוחלש של הנגיף, התוצאות של בדיקת הטיפוס שלו חזרו חיוביות, מה שאיפשר לו לדחות את שיבתו למחנה.

בינתיים החליט השותף, ד"ר מטלביץ', לעזוב מפני שחשש שהנאצים יחשדו בו. ד"ר לזובסקי המשיך בתכנית לבדו. הוא הזריק ללא-יהודים שבאו אליו עם תסמינים דומים לטיפוס (כגון הצטננות או שפעת בטן) את החומר המוחלש, והבטיח להם שמדובר בתרופה מונעת. אחר כך לקח מהם דגימות דם ושלח למעבדות של הנאצים, ואפילו דאג שהזריקות יחוקו דפוסים של מגפת טיפוס אמיתית. בתוך חודשיים, הסיקו הנאצים שמגפת טיפוס פרצה ברוזוואדוב

והטילו הסגר על כל האזור. איש לא הורשה להיכנס - וחשוב יותר - לצאת. בשל האיסור לצאת, לא גורשו יהודי אזור ההסגר מהעיירה אל מחנות הריכוז וההשמדה.

יהודי רימאנוב והסביבה בכיכר לפני גירושם, אוגוסט 1942. בזכות ד"ר לזובסקי, ניצלו יהודי רוזוואדוב מגורל דומה (צילום באדיבות ד"ר צבי רוזן, בית התפוצות)

כעבור זמן מה החלו הנאצים לחשוד, בעיקר משום שהבחינו שאף אחד לא מת מהמגפה. קבוצה של רופאים וחיילים גרמנים נשלחה לרוזוואדוב לחקור את העניין. כשהגיעו, קידם את פניהם ד"ר לזובסקי בארוחה טובה עם שפע של אלכוהול, והבכיר מביניהם אכן השתכר ושלח את פקודיו לבדוק את החולים. ד"ר לזובסקי הכין מבעוד מועד את המטופלים בעלי המראה החולני ביותר להצגה בקליניקה. מחוסר נסיון ומרוב פחד להידבק, הסתפקו הרופאים הצעירים בנטילת דגימות דם ואלה הוכיחו את קיומה של "המגיפה", בלי צורך בכל חקירה נוספת שהיתה עלולה לחשוף את תרמיתו של ד"ר לזובסקי. היהודים של רוזוואדוב – ומשפחתו של לזובסקי – ניצלו מגירוש וממוות.

בהמשך הרחיב לזובסקי את פועלו ל-12 כפרים נוספים סביב העיר רוזוואדוב, וטיפל בהרבה יותר אנשים, ובכך הגדיל את מספר הניצולים. אך בסופו של דבר בכל זאת גבר חשדם של הנאצים בו ובמגיפה המזוייפת, ושוב לא הסתפקו בביקור פיקוח קצר, אלא ביקשו לעצרו. למזלו, חייל גרמני הדליף וסיפר לו מבעוד מועד על ביקור הגסטפו, לזובסקי ומשפחתו נמלטו מהאזור, וכך הסתיימה הפרשה, אבל ההערכה היא, שבין 1939 ל-1942 הציל לזובסקי את חייהם של כ-8,000 בני אדם מרוזוואדוב והסביבה.

ב-1958 היגר עם משפחתו לשיקגו, אילינוי, והתחיל שוב לעסוק ברפואה. ב-1976 נהיה למרצה לרפואת ילדים באוניברסיטת אילינוי בשיקגו, שם עבד עד לפרישתו לגמלאות ב-1988. רק שנים רבות אחרי המלחמה נודעה פעילותו ההירואית של לזובסקי ברבים. הוא לא אהב לדבר על חוויותיו מתקופת המלחמה, הן משום שהיה עניו מטבעו והן משום שחש שמעשיו בעת המלחמה עלולים לסבך אותו. רק ב-1980 פרסם לראשונה מאמר שבו תיאר את מעשיו, ואחר כך, ב-1993, פרסם את הספר (*Prywatna Wojna* מלחמתי הפרטית), שזכה לתפוצה רחבה בפולין. כחלק מהעניין התקשורתי סביב הספר, שב לזובסקי לרוזוואדוב בשנת 2000, לצילומי סרט תיעודי על גבורתו בתקופת המלחמה, וזכה שם לקבלת פנים חמה וחגיגית שנמשכה שלושה ימים.

ד"ר לזובסקי נפטר בגיל 93 ביוג'ין, אורגון (16 בדצמבר 2006). ריאן בנק, יוצר הסרט התיעודי, ספד לו כך: "ד"ר לזובסקי הוא גיבור במובן הנעלה ביותר של המושג. הוא סיכן את חייו כדי להציל אחרים רק משום שהיה זה הדבר הנכון לעשותו. סיפורו חייב לחיות אחריו כדי שהדורות הבאים יוכלו ללמוד ממנו."

מאנגלית: דנה פז פרינס